

22 می 2022

داکتر سید عبدالله کاظم

نگاهی مختصر به سقوط و عروج خانواده سردار یحیی خان

(بخش پنجاه و یکم)

(ادامه) اهم رویدادهای سفر محمدنادرخان و برادران از "نیس" تا "خوست":

3 - از بمبئی تا پشاور:

خانم ستیوارت در کتاب "آتش در افغانستان" می نویسد: «به تاریخ 23 فیروزی [1929] نادرخان و برادرانش توسط کشتی بنام "قیصر هند" وارد بمبئی شدند. برای استقبال رسمی آنها ذریعه یک تلگرام به شعبه سیاسی بمبئی دستور داده شد که: ...متأسفانه نسبت سیاست عدم مداخله در امور افغانستان، ایجابات وقت و رعایت علایق شخص نادرخان حکومت هندبرتانوی نمیتواند که تسهیلات لازم و مراتب احترام را که در غیر آن برای مهمان های عالیقدر در هندبرتانوی معمول است، برآورده سازد. از اینکه چرا ترتیبات خاص برای شان تدارک نگردیده، انگیزه آنرا درک میکند و امید است که از هر نوع فعالیت سیاسی در هند اجتناب نماید و بزودی ممکنه به طرف افغانستان ادامه سفر دهد. به مسئولان ابلاغ گردد تا وقتی آنها در بمبئی اقامت دارند، باید بدون مزاحمت تحت مراقبت قرار داده شوند. بکس های شان بدون تفتیش و سؤال از گمرک بگذرد.

(محمدنادرخان با محمد هاشم خان و شاه ولیخان - هر سه با کلاه های قره قلی سیاه حین ورود به بمبئی و هیئت پذیرائی هندبرتانوی)

هنگامی که کشتی قیصر هند بعد از سفر طولانی به بندر بمبئی نزدیک می شد، همه مسافری کشتی در حالیکه به سوی رواق مشهور دروازه هند Gateway of India نگاه میکردند، نادرخان مصروف ملاقات با مامور برتانوی بنام فریک Freke بود. او کوشش داشت از نظر نادرخان راجع به حکومت هندبرتانوی آگاهی یابد، آنچه را که مدعیان افغان از حاکمان برتانوی هند توقع داشتند.

نادرخان گفت: "من شدیداً طرفدار برتانیه هستم، خیلی مشتاق هستم پالیسی را انتخاب نمایم که مورد علاقه حکومت هند برتانوی باشد، البته تا جائیکه موافق به یک افغانستان قوی و مستقل باشد." "من قاطعانه تعهد میکنم

د پانو شمیره: له 1 تر 4

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلېکنې د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په څير و لولئ

که از امان الله خان و یا شخص دیگر پشتیبانی نکنم؛ نادرخان علاوه کرد که: امان الله خان به من هدایت داده که از طریق روسیه به افغانستان سفر نمایم، چنانچه از همین طریق پسر امان الله خان به نام هدایت الله که در فرانسه تحصیل میکرد، با من همسفر باشد. اما من ترجیح دادم که از طریق هند برتانوی سفر کنم.

در بمبئی هرسه برادر تا وقتی توقف نمودند که یک تعداد زیاد اوراق اعلامیه (پامفلیت) را چاپ کردند و در آن امضای نادرخان نیز انتشار یافت. متن پیام با بسم الله الرحمن الرحیم آغاز و در ادامه خطاب به مردم عزیزم! مشوره های مفید و خالصانه به هموطنان محترم...." در اوراق چاپی مذکور آمده بود که: "من (نادرخان) و برادران آمده ایم که در خدمت وطن قرار بگیریم؛ من و هیچیک از اقاربم آرزوی سلطنت افغانستان را نداریم."

قبل از آنکه نادرخان از بمبئی بسوی پشاور حرکت کند، بار دیگر فریک Freke با او دیدار کرد و پیام شفاهی حکومت هند برتانوی را به وی رسانید که آرزومند یک افغانستان صلح آمیز، متحد، مستقل، قوی و دوست میباشد....، زمانیکه صلح در کشور برقرار گردید و یک افغانستان متحد و با ثبات به وجود آمد، کمبودی در دوستی ما وجود نخواهد داشت.

انتباه شخصی فریک از این ملاقات چنین بود که: "نادرخان امکان کاندید شدن خودش را به عالیترین مقام قدرت در افغانستان رد نکرد." «(سنیوارت: "آتش در افغانستان"، متن انگلیسی، صفحه 517-518)

به تأسی از نکات فوق الذکر دکتر عبدالرحمن زمانی در کتاب: "بازنگری دوره امانی و توطئه های انگلیس" بر مبنای اسناد آرشیف هند برتانوی و آرشیف انگلستان مطالب ذیل را می نگارد: «به جنرال قونسل افغانی در بمبئی، جائیکه محمد نادرخان از کشتی پیاده می شد، هم قبلاً اخطار داده شده بود تا از تبلیغات و فعالیت سیاسی کناره گیری کند، در غیر آن به افغانستان برگردد. قونسل افغان این برخورد انگلیسها را مغایر با فقرات 3 و 4 قرارداد بین افغانستان و برتانیه دانسته، احتجاج نمود. او در مکتوب تحریری اش از مقامات انگلیسی پرسید که معنی اصطلاح تبلیغات سیاسی شان چه بوده و از کدام تبلیغات صحبت میکنند؟» (صفحه 427 - مأخذ شماره 647)

«مقامات انگلیسی بتاريخ 21 فبروری به مامورین شان در بمبئی از آمدن جنرال نادرخان و برادرانش اطلاع و هدایت دادند که یک صاحب منصب خردمند در لباس ملکی را برای استقبال او به کشتی بفرستند. او باید خیلی دوستانه به اطلاع نادرخان برساند که نظر به شرایط فعلی وضعیت افغانستان و به مفاد خود شما، با تأسف زیاد، آنطوریکه شایان شأن مهمان برجسته مثل شماست، حکومت هند از شما پذیرائی کرده نمیتواند. ما مطمئن هستیم که او انگیزه و هدف ما را در رابطه با فقدان تشریفات درک خواهد کرد.» (صفحه 427 - مأخذ شماره 648)

«محمد نادرخان با دو برادرش بتاريخ 22 فبروری [در بعضی اسناد تاریخ 23 فبروری ذکر شده است] توسط کشتی "قیصر هند" به بمبئی رسید. نادرخان برای مدت یک یا دو روز برای مشوره با دوستان در بمبئی خواهد ماند و وعده سپرد که خود و برادرانش نه تلفون ها را جواب داده و نه در مجالس سیاسی شرکت خواهند کرد. مامورین حکومت بمبئی اطلاع دادند که او با اضطراب زیاد میخواهد بداند که حکومت هند برتانوی از کدام طرف مورد نظر (مدعی تاج و تخت) مخفیانه طرفداری خواهد کرد. او ادعا میکند که: "سخت طرفدار انگلیس ها بوده و منتظر است سیاستی را اتخاذ کند که مورد

پسند حکومت هندبرتانوی بوده و با یک افغانستان نیرومند و مستقل هم آهنگی داشته باشد» (صفحه 428 - مأخذ شماره 649)

«نادرخان به مقامات هندبرتانوی دردهلی گفت که: "او به امان الله خان و کدام کس دیگر کمک نخواهد کرد. امان الله خان به پسر و طرفداران خود [در اروپا] هدایت داده است تا از طریق روسیه نزد او [در قندهار] بروند. به نادرخان هم چنین هدایت داده شده است. اما او ترجیح داد از راه هند سفر کند. مامور انگلیس بنام فریک گزارش داد که نادرخان امکان کاندید شدن خودش را به عالیترین مقام قدرت در افغانستان رد نکرد.» (صفحه 428 - مأخذ شماره 150)

«در خلاصه راپور مامور انگلیسی که با نادرخان در بمبئی ملاقات کرد چنین آمده است: "جنرال نادر زان بیشتر از یکبار به من گفت که مضطرب است بداند که حکومت بر تانیه آینده افغانستان را چگونه میخواهد. اگر او بداند، سعی خواهد کرد مطابق به آن عمل کند. آنها [انگلیسها] شاید خواسته باشند امان الله، بچه سقو یا محمد علی خان [علی احمدخان] یا عضو دیگری از خانواده سلطنتی یا شخص دیگری پادشاه افغانستان باشد. نادرخان شخصاً آماده است با تمام وزنه و نفوذش به هر آن خطی کمک کند که خواست حکومت بر تانیه باشد؛ او [گویا] خواهان افغانستان قوی، آرام و متحد است.» (صفحه 428 - مأخذ شماره 652)

«فریک قبل از آنکه نادرخان بطرف پشاور حرکت کند، یکبار دیگر به ملاقات او رفت و پیام شفاهی حکومت هند برتانوی را برایش رسانید: "حکومت هندبرتانوی از حسن نیتی که سبب شد نادرخان از آنها بپرسد، قدردانی میکند. ما یک آرزوی شبیه به او داریم و آن بازسازی یک افغانستان صلح آمیز، متحد، مستقل، قوی و دوست میباشد... ما اطمینان میدهم که با برگشتن صلح به یک افغانستان متحد، فقدان ثبوت دوستی ما وجود نخواهد داشت.» (صفحه 430 - مأخذ 654)

سیدال یوسفزی (سیدقاسم رشتیا) در کتاب "نادر چگونه به پادشاهی رسید؟" در این باره می نویسد: «نادر و برادرانش بتاريخ 23 فبروری 1929 به بندر بمبئی مواصلت نمودند. اما پس از توقف کشتی نماینده ویسرای هند بنام "سی. جی. فریک" با نادرخان ملاقات نمود. فرستادن نماینده مخصوص در عرشه کشتی برای آن بود تا قبل از آنکه مامورین افغانی که برای استقبال آمده بودند، با او تماس بگیرند، مفاهیم مقدماتی صورت گرفته باشد. تاجائیکه در اوراق محرمانه دولت بر تانیه به ملاحظه میرسد، در ضمن همین مصاحبه نادرخان به نماینده ویسرای هند اطمینان داد که نزد امان الله خان نمی رود و از امان الله خان پشتیبانی نمیکند و بالعکس به هر قسمی که آرزوی دولت بر تانیه باشد، رفتار خواهد کرد. بعد از این مذاکرات آنها از کشتی پیاده شده از طرف قونسل و دیگر افغانهای مقیم بمبئی استقبال شدند و در هتل تاج محل اقامت اختیار نمودند. در اینجا قونسل افغانستان مکتوب امان الله خان را به نادرخان تسلیم کرد که در آن از وی خواهش بعمل آمده بود تا سراسر است به قندهار نزد او بیاید. نادرخان در همان روز جواب این نامه را نوشت و به قونسل تسلیم نمود. در نامه مذکور که چندسال بعد متن آن در جوابات چاپی امان الله خان به مقابل اتهامات بی اساس نادرخان شایع شد، نادرخان به امان الله خان به قید قسم اطمینان داده بود که: "به او صادق میباشد، ولی چون مقصد یکی است، بهتر است به او اجازه داده شود تا از نقاط دیگر کشور برای رسیدن به مقصد، داخل اقدامات گردد.»

سیدال یوسفزی در ادامه می افزاید: «نادرخان بعد از ارسال این نامه به بهانه خرابی صحت رابطه خود را با مامورین و اتباع افغانی قطع نموده، تنها با مامورین انگلیس به تماس بود. تا آنکه پلان مقدماتی عملیات به او داده شد و سپس رهسپار پشاور شدند. لیکن با وصف این رازداری ها، موضوع

د پانو شمیره: له 3 تر 4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لولئ

آمدن نادرخان به هند درجرايد انتشار يافته نمايندگان جرايد واحزاب سياسي درهرجا به انتظار او بودند و همواره نسبت به عزائمش از او سؤال ميکردند و نادرخان مجبورمي شد تا به آنها اطمينان بدهد که براي امان الله خان کارميکند و خودش کدام ادعائي براي خود ندارد. همين بيانات واضح و صريح اوبعد ازاعلان پادشاهي اش حربه تيزي را براي عناصرملی هند که طرفدارامان الله خان و مخالف انگليس بودند، جهت کوبيدن او و تحريك عقايدعامه مردم هندوستان وسرحد عليه رژيم دست نشانده وي تشکيل داده بود.»(سيدال يوسفزي - نويسنده اصلي کتاب به گمان اغلب سيدقاسم رشتيا است: "نادرچگونه به پادشاهي رسيد؟"، صفحه64 - 65)

(ادامه دارد)

د پانو شميره: له 4 تر 4

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په خير و لولئ